

Asia: VN/18505/2021

Hallituksen esitys eduskunnalle digitaalista henkilöllisyyttä koskevaksi lainsäädännöksi

Kommentit esityksen tavoitteista ja ehdotetuista ratkaisuista yleisesti

Kommentit yleisesti esityksen tavoitteista ja ehdotetuista ratkaisuista

Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/18505/2021

Vapaa ammattiliitto – VALO ry esittää lausunnossaan, että digitaalisen henkilötodistuksen (jatkossa digi-ID) kehittämisessä tulisi nyt ottaa aikalisä. Nykyiset henkilöllisyyden todentamisen ja vahvat digitaalisiin palveluihin tunnistautumisen järjestelmät riittävät hyvin kansalaisten tarpeisiin. Toisaalta yhteiskunnallinen kehitys ei kansalaisvapauksien ja työntekijöiden oikeuksien näkökulmasta ole kehittymässä oikeaan suuntaan. Vaikka potilaalla on aina oikeus itse päättää, ottaako hän lääketieteellisen toimenpiteen, on lainsäädäntö kehittynyt siihen suuntaan, että yhä enenevässä määrin esimerkiksi rokotteiden ottaminen on muuttumassa pakolliseksi, jos haluaa ottaa osaa yhteiskunnalliseen toimintaan ja/tai työelämään.

Digi-ID:n osalta on olemassa pelkoja, että sitä käytetään välineenä tällaiseen vapauksien rajoittamiseen. Huolenaihe ei ole vähäinen ja siksi käsiteltävänä olevaa lainsäädäntöä tulee tarkastella paljon pidempään, laajemmin ja tukeutuen oikeustieteelliseen tutkimukseen sekä selvitystyöhön.

Lakiesityksessä ei ole tuotu esille lainkaan huolta siitä, että sitä voitaisiin tulevaisuudessa alkaa käyttää perustuslaissa taattujen yksilön oikeuksien ja vapauksien rajoittamiseen ja syrjinnän välineenä. Luonnosteltu järjestelmä voisi antaa mahdollisuudet rajoittaa yksilöiden vapauksia ja toimintamahdollisuuksia.

Peruskysymys onkin: kun luodaan digitaalinen, täydellisen valvonnan mahdollistava teknologinen infrastruktuuri, miten voidaan varmistaa, ettei sitä missään olosuhteissa aleta käyttää ihmisten

totalitaariseen valvontaan ja alistamiseen? Asia ei ole perusoikeuksien näkökulmasta vähäinen ja sen selvittämiseen tulee käyttää huomattavasti nykyistä enemmän aikaa ja resursseja. Lain valmistelu on ollut hätäistä, eikä se siksi tule johtamaan perusoikeuksien näkökulmasta riittävän hyvään lopputulokseen.

Vaikka esityksessä todetaan, että digitaalinen henkilöllisyystodistus, ulkomaalaisen digitaalinen asiointiväline ja luonnollisen henkilön tunnistusväline olisivat otettavissa käyttöön vapaaehtoisesti, on täysin mahdollista, että rakennetun järjestelmän vapaaehtoinen käyttö muutetaan tulevaisuudessa pakolliseksi.

Sitä, miten digi-ID:n vapaaehtoisuuteen liittyvä luonnollisen henkilön tunnistusväline toteutettaisiin, ei esityksessä ole tarkemmin hahmoteltu. Siinä ei myöskään kerrota, että valmistelun aikana olisi kuultu eri sidosryhmiä, mitä voidaan pitää puutteellisena lainvalmisteluna. Kaiken kaikkiaan esitystä on työstetty kaikessa hiljaisuudessa ilman kansalaiskeskustelua, mikä ei ole hyväksyttävää näin laajassa, jokaista Suomessa asuvaa ja oleskelevaa koskevassa hankkeessa.

On myös erikoista, ettei esityksessä käsitellä asioinnin jatkuvuuden kannalta tilannetta, jossa henkilö haluaa vaihtaa mobiilipäätelaitteen, kadottaa sen tai se rikkoutuu, sen akku tyhjenee tai muuta vastaavaa. Entä jos mobiilipäätelaite varastetaan? Myöskään identiteettivarkauksien mahdollisuutta ei käsitellä lainkaan. Monien käytännön tietoturvariskien käsittely loistaa poissaolollaan.

Pyydämme ottamaan nämä näkökannat huomioon lain jatkovalmisteluissa.

Kommentit digitaalisesta henkilöllisyystodistuksesta

-

Kommentit ulkomaalaisen digitaalisesta asiointivälineestä

-

Kommentit luonnollisen henkilön tunnistusvälineestä

-

Kommentit ehdotetusta toimintamallista ja viranomaisten tehtävistä palveluiden tuottajina

-

Esitysluonnokseen sisältyvät säädösehdotukset ja niiden perustelut

Kommentit hallituksen esityksen luonnoksesta sekä esitetystä sääntelystä yleisesti

-

Kommentit ehdotuksesta Digi- ja väestötietoviraston digitaalisen henkilöllisyyden palveluista annettavaksi laiksi

-

Kommentit ehdotuksesta digitaalisesta henkilöllisyystodistuksesta annettavaksi laiksi

-

Kommentit muuhun ehdotettavaan lainsäädäntöön

-

Kommentit henkilötietojen käsittelyä koskevista sääntelyratkaisuksista sekä tietosuojaa koskevista kysymyksistä

-

Kommentit esityksen perustuslakia ja säätämisyjärjestystä koskevista kysymyksistä

-

Kommentit esityksessä esitetystä alustavasta kilpailuoikeudellisesta arviosta

-

Kommentit muista esitykseen ja sen valmisteluun liittyvistä oikeudellisista kysymyksistä

-

Vaikutusten arviointi

Kommentit vaikutusten arvioinnista yleisesti

-

Kommentit taloudellisista vaikutuksista

-

Kommentit vaikutuksista viranomaisten toimintaan

-

Kommentit muista yhteiskunnallisista vaikutuksista ja ympäristövaikutuksista

-

Millaisia vaikutuksia ehdotetulla sääntelyllä olisi oman organisaationne tai toimialanne näkökulmasta?

-

Kohdennetut kysymykset vaikutusten arvioinnin tarkentamiseksi jatkovalmistelun aikana (lausunnonantaja voi valita itselleen soveltuvat teemat)

Julkishallinnon toimijoita pyydetään arvioimaan, millaisia määräraha vaikutuksia (esimerkiksi järjestelmäkustannuksia tai henkilöstökustannuksia) esitetyllä lainsäädännöllä ja ratkaisulla arvioidaan olevan organisaatiossa sekä ottamaan kantaa ovatko muutokset hoidettavissa nykyisten määrärahojen puitteissa vai vaativatko ne lisämäärärahoja.

-

Kiellettyä valtiontukea ja kilpailuneutraliteettia koskevia kysymyksiä on käsitelty valmistelun aikana, mutta näitä kysymyksiä ei ole kyetty arvioimaan tyhjentävästi. Miten arvioisitte näitä kysymyksiä ja miltä osin esitettyä arviota olisi erityisesti tarkennettava? Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotuksilla olevan kilpailulle sekä olemassa olevien että tulevaisuudessa kehittyvien palveluiden näkökulmasta?

-

Vastaavatko suunnitellut ratkaisut asiointipalveluiden tarpeeseen?

-

Miten arvioitte ehdotusten vaikuttavan tunnistuksen hyödyntäjien toimintaan, esimerkiksi asiointipalveluiden tarjoajiin? Onko ehdotuksella vaikutuksia esimerkiksi sähköisen tunnistamisen käyttöön, liiketoiminnan kannattavuuteen tai investointien tarpeeseen?

-

Millaisia teknisiä toteutuksia tai hankintoja digitaalisen henkilöllisyystodistuksen ja/tai ulkomaalaisen digitaalisen asiointivälineen hyödyntäminen osaltanne tai toimialallanne edellyttäisi sähköisessä ja/tai käyntiasioinnissa? Miten tämä vertautuu tunnistuspalveluiden ostoon luottamusverkoston toimijoilta?

-

Mitä vaikutuksia digitaalisen henkilöllisyystodistuksen ja/tai ulkomaalaisen digitaalisen asiointivälineen tarjoamisella yksityisen sektorin käyttöön on nykyiseen tunnistuspalveluiden hankintaan luottamusverkoston palveluntarjoajilta?

-

Onko esityksellä vaikutuksia uusien yksityisen sektorin tunnistusvälineiden tai -palveluiden tarjonnan syntymiseen luottamusverkostossa tai sen ulkopuolella?

-

Millä tavoin arvioitte esitettyjen ratkaisujen vaikuttavan nykyisten vahvan sähköisen tunnistamisen palveluntarjoajien liiketoimintaan? Onko tähän vaikutusta sillä, missä määrin ja kuinka kauan palveluntarjoajille maksettaisiin tunnistustapahtumista julkisen sektorin palveluihin tai sillä, onko digitaalinen henkilöllisyystodistus luottamusverkostotoimijoiden hyödynnettävissä maksutta?

-

Millä tavoin arvioitte ehdotusten vaikuttavan ulkomaisiin yrityksiin ja asiointipalveluihin?

-

Miten esitetyt ratkaisut ja ehdotettava sääntely vastaavat erityisryhmien tarpeisiin erilaisissa asiointitilanteissa? Onko yhdenvertaisuus otettu riittävästi huomioon?

-

Arvioitko, että hankkeessa esitetty ratkaisu parantaa alle 15-vuotiaiden mahdollisuuksia sähköiseen asiointiin? Mahdollistavatko ratkaisut sen, että asiointipalvelut voivat halutessaan huomioida palvelussaan henkilön iän? Onko alaikäisten asiointimahdollisuuksien mahdollisella laajenemisella vaikutuksia asiointipalveluiden tuottamiseen?

-

Millä tavoin arvioitte, että esitys vaikuttaa ulkomaalaisten henkilöiden mahdollisuuksiin käyttää asiointipalveluita Suomessa tai ennen maahan saapumista? Millaisia vaikutuksia esityksellä on työntekijöiden liikkuvuuteen?

-

Onko tietoturvallisuutta ja tietosuojaa koskevat kysymykset mielestänne otettu riittävästi huomioon esitetyissä ratkaisuissa ja ehdotetussa sääntelyssä?

-

Muut kommentit

-

Nieminen Senni
Vapaa ammattiliitto - VALO ry - Vapaa ammattiliitto - VALO ry